Towarzystwo Miłośników Głogowa

E N C Y K L O P E D I A

Ziemi Głogowskiej

Zeszyt 23.

TMG

Głogów 1994

Komitet redakcyjny:
Antoni Bok, Janusz Chutkowski (redaktor naczelny), Jerzy Dymytryszyn (sekretarz redakcji), Zenon Hendel, Jerzy Sadowski.

Konsultanci:
Henryk Ciejka – kartografia
Sławomir Krawczyk – architektura
Robert Górniak – historia kościoła

Autorzy haseł zamieszczonych w zeszycie 23:
Janusz Chutkowski
Józef Cwynar
Jerzy Herman
Dariusz Hybel
Jerzy Jankowski
Sławomir Krawczyk
Andrzej Kurzak
Andrzej Malinowski
Rafael Rokaszewicz
Zbigniew Rybka

Wykaz autorów:
Antoni Bok
Janusz Chutkowski
Janusz Cieślik
Józef Cwynar
Krzysztof Czapla
Krzysztof Demidziuk
Jerzy Dymytryszyn
Piotr Gierczak
Gustaw Goliński
Robert Górniak
Zenon Hendel
Jerzy Herman
Dariusz Hybel
Jerzy Jankowski
Stanisław Krasnowski
Sławomir Krawczyk
Irena Kubiak
Andrzej Kurzak
Paweł Łachowski
Sylwia Malcher
Krzysztof Motyl
Andrzej Malinowski
Krzysztof Nowak
Rafael Rokaszewicz
Zbigniew Rybka
Andrzej Sadowski
Jerzy Sadowski
Ryszard Sieledczyk
Magdalena Świderska
Bronisław Umiński
ks. Aleksander Walkowiak
Krzysztof Zawicki

Ebook na podstawie oryginalnego wydania broszurowego wykonał:
Albin Tomalak mailto: albin.tomalak@neostrada.pl

Adwentyści Dnia Siódmego

Adwentyści Dnia Siódmego istnieją od 1844 r.; powstali z grupy byłych millerystów (ruch drugiego adwentu w Stanach Zjednoczonych założony przez Wiliama Millera 1782-1849 głoszący bliskie powtórne przyjście Chrystusa). Spośród pierwszych liderów adwentystów szczególną rolę odegrała Ellen G. Harmon (White) 1827-1915, której wizje zaakceptowane zostały jako wyraz charyzmatu profetycznego. Święcenie soboty jako siódmego dnia tygodnia zamiast niedzieli stało się zewnętrznym wyróżnikiem dla grupy.

Źródłem objawienia dla adwentystów jest wyłącznie Biblia (akcentuje się szczególnie księgi prorockie). Wierzą w Trójcę Św. I zbawcze pośrednictwo Chrystusa. Nie uznają kultu Matki Bożej i świętych, nie wierzą w nieśmiertelność duszy, istnienie piekła i czyśca. Przyjmują trzy obrzędy jako pochodzące bezpośrednio od Chrystusa: chrzest św., Wieczerzę Pańską i umywanie nóg. Zwracają uwagę na dążenie do moralnej doskonałości, znani są ze szczególnej troski o zdrowie np. nie spożywają tzw. nieczystych pokarmów.

W Polsce Adwentyści Dnia Siódmego obecni są od 1888 r. (Wołyń). W 1893 r. zostaje zorganizowany w Łodzi pierwszy zbór.

Na ziemi głogowskiej adwentyści istnieli już przed II wojną światową. Obecna wspólnota od 1991 r. ma swoją siedzibę przy ul. Kosmonautów 111/3 (wcześniej przy Al. Wolności). Grupa liczy kilkunastu członków ochrzczonych (Głogów i najbliższe okolice); związanych jest z nią także grono sympatyków.

Wspólnota głogowska należy do diecezji zachodniej swego Kościoła z zarządem w Poznaniu (główna siedziba polskich Adwentystów Dnia Siódmego mieści się w Warszawie). Posiada swego pastora okręgowego z Wrocławia.

Nabożeństwa celebrowane są w soboty (godz. 9.30 i 12.00). Grupa utrzymuje bliższe kontakty ze wspólnotami adwentystów w Lubinie, Polkowicach, Legnicy, np. uczestniczenie w nabożeństwach, okolicznościowych spotkaniach i uroczystościach.

Głogowscy adwentyści prócz indywidualnej pracy prowadzą działalność ewangelizacyjną od domu do domu, organizują stoiska ze sprzedażą literatury. W swoich bliskich planach mają otwarcie sklepu ze zdrową żywnością przy Placu Tysiąclecia z czym wiążą nadzieję większej aktywności na terenie miasta. (Dariusz Hybel)

Literatura: E. G. White,The Great Controversy, Mountain 1911 (Wielki bój, Warszawa 1969); T. Adwentowicz, Adwentyzm, jego istota i dzieje. W: Na przełomie tysiącleci, Warszawa 1966, s. 165-338; Z. Łyko, Adwentyści, Warszawa 1970; A. Tokarczyk, Adwentyści Dnia Siódmego, Euhemer 11 (1967) z. 4-5, s. 123-135.

Fryderyk z Bunthense

Fryderyk był protonotariuszem i kanclerzem księcia Henryka III Głogowskiego. Urodził się najprawdopodobniej w latach siedemdziesiątych XIII wieku, w rodzinie szlacheckiej, ponieważ przed swoim imieniem zamieszczał przydomek Dominus. Na skutek błędnego zapisu miejsce jego urodzenia pozostaje nieznane, chociaż wywodzi się z Miśni lub Turyngii.

Był człowiekiem wykształconym, gdyż w roku 1293 jego imię wymienione zostało w spisie studentów uniwersytetu bolońskiego. Po ukończeniu studiów przeniósł się do Wrocławia, gdzie podjął pracę w kancelarii Konrada Garbatego – prepozyta katedry wrocławskiej. W roku 1301 przeniósł się na dwór księcia Henryka III Głogowskiego, który powierzył mu stanowisko swego protonotariusza i kanclerza. 1302 r. sporządził w Głogowie swój pierwszy dokument, przyznający miastu przywileje wzorowane na Wrocławiu. W kancelarii książęcej zredagował 23 dokumenty, między innymi 3 dla klarysek głogowskich, po jednym dla augustianów w Żaganiu, kanoników z Poznania, cystersów z Lubiąża, cystersów z Paradyża, dla miast Kalisza i Szprotawy, biskupów Andrzeja, Dobrogoesta, Henryka i Mikołaja oraz dla Bogusza z Wezenborga, Bartosza Sutko, Schambora i Jakuba, Gotfryda Scharphe, Merbota Hugwicza, z Lubania i Michała z Brzezia.

Za swoją pracę otrzymywał od księcia nie małe uposażenie, skoro w 1307 roku odkupił 2,5 łana ziemi w Lutyni i 15 akrów ziemi w Dziwnowej i darował ją klasztorowi w Żaganiu. Mianowano go także kanonikiem kolegiaty głogowskiej. Liczne dobra ziemskie w księstwie głogowskim należały także do jego braci.

Po śmierci Henryka III Fryderyk prowadził kancelarię księżnej wdowy i książęcych synów, w której zredagował dalszych 27 dokumentów. Skupił wokół siebie elitę intelektualną

Głogowa, między innymi notariusza Eliasza, plebana Sądowla Wacława oraz medyków Sudelmana i Fryderyka. Po raz ostatni pojawił się w dokumentach w 1318 roku. Dalsze jego losy pozostają nieznane. (Jerzy Jankowski)

Literatura: P. Pfotenhauer, Schlester auf der Universität Bologna. Zertschrift des Vereins fuer Geschichte Schlesiens, Wyd. ciągłe T. 28; O. Swentek, Das Kanzelei und Urkundenwesen Herzogs Henrichs III v. Schlesiens. Ibidem T. 59 z 1935 r.; H. Gerlic, Kapituła głogowska w dobie piastowskiej i jagiellońskiej (1120-1526), Gliwice 1993.

Głogowski strój ludowy

Pośród tradycyjnych strojów ludowych na Dolnym Śląsku jedną z odmian jest strój głogowski. Najstarsze źródła ikonograficzne informują, że w tej dzielnicy, XIV w., chłopi chodzili w obcisłych spodniach i krótkich tunikach, na które nakładali jeszcze pelerynki. Głowę nakrywano zawojem lub kapturem. Na nogi zakładano kierpce – zwykle jednak były bose. W późniejszym okresie pojawiają się sukmany z długimi i rozciętymi na końcach rękawami, spięte pasem. Występowały także kabaty z kapturami. Głowę przykrywano szpiczastą czapą sukienną, rogatywką lub czapką futrzaną w zimie. Obuwie było różnorodne, od krótkich pantofli, do wysokich butów z cholewkami. Kobiety nosiły długie, raczej luźne szaty, a dziewczęta obcisłe sukienki z dekoltem. Strój kobiecy ukształtował się w XVI w. i nie podlegał już później istotnym zmianom. Zasadniczą jego częścią była długa spódnica z perkalu, wełny lub półjedwabiu. Zamężne kobiety nosiły krótką katankę z wełny lub zielonego, czarnego i fioletowego atłasu. Zimą zakładano, sięgający do połowy ud, kabatek, a na to zapaskę. Na plecy i ramiona nakładano trójkątną, skrzyżowaną na piersiach chustkę. Ozdobą stroju był kolorowy, obszyty wstążkami i koronkami, czepek.

Na przełomie XVIII i XIX w. nastąpiły zmiany w wyglądzie strojów ze względu na wcześnie rozwijający się przemysł tkacki na Dolnym Śląsku. Dość szybko zarzucono tutaj

dawne chłopskie odzienie i już na początku XIX w. powszechny był ubiór wzorowany na modzie dworskiej i mieszczańskiej.

W zestawie kobiecym stroju rejonu głogowskiego były wełniane pasiaki – zapaski naramienne, fartuchy i spódnice w czerwone pasy – jaśniejsze i ciemniejsze, czerwono – brązowe z wąskim czarnym prążkiem, czerwono – zielone, czerwono – modro – zielone, czerwone – modro – zielono – czarne oraz zielono – czarne. Spódnice szyto także z wełnianej, jednolitej tkaniny, np. czerwonej lub zielonej. W zimie noszono tzw. przyjaciółki, tj. wełniane, czerwone, niebieskie lub zielone płaszcze podbite futrem. Mężatki nosiły czepce z niebieskim obszyciem. Zamożne kobiety nosiły czepce z brodą, spencery, czyli staniki z rękawami i wykładanym kołnierzem oraz jedwabne suknie i szerokie fartuchy.

Mężczyźni, w zależności od poziomu zamożności, nosili skórzane (żółte) bądź sukienne (ciemne), długie do kolan spodnie, buty z cholewami, granatowy kaftan i płaszcz z metalowymi guzikami, kapelusz filcowy z szerokim rondem i jedwabną chustkę pod szyją.

Niższe i uboższe warstwy społeczności wiejskiej korzystały z rękodzielniczych wyrobów i form tradycyjnych. Były to stroje szyte z tkanin samodziałowych wełnianych i lnianych, zachowując prymitywne sposoby kroju i ograniczone zdobnictwa w postaci wyszyć i haftów. Kobiety obok spódnic pasiastych nosiły duże chusty – obrusy. Mężczyźni natomiast – zgrzebną koszulę zwaną płótniczanką spodnie lniane lub wełniane w ciemnym kolorze. Na co dzień dochodził do tego zwykły słomiany kapelusz; nogi najczęściej były bose. Głogowskie stroje ludowe przestano używać w drugiej połowie XIX wieku. (Andrzej Kurzak)

Literatura: B. Bazielich, Śląskie stroje ludowe, Katowice 1988; Historia chłopów śląskich, praca zbiorowa pod red. S. Inglota, Warszawa 1979; R. Kiersnowski, Życie codzienne na Śląsku w wiekach średnich, Warszawa 1977; A. Knotel, Volkstrachten in der G. Glogauer Gedent, Rübezahl der Schlesischen Provinzionalblätte 1970 B. IX; T. Seweryn, Stroje dolnośląskie, W: Atlas polskich strojów ludowych, Lublin 1950.

Głogów – założenie miasta

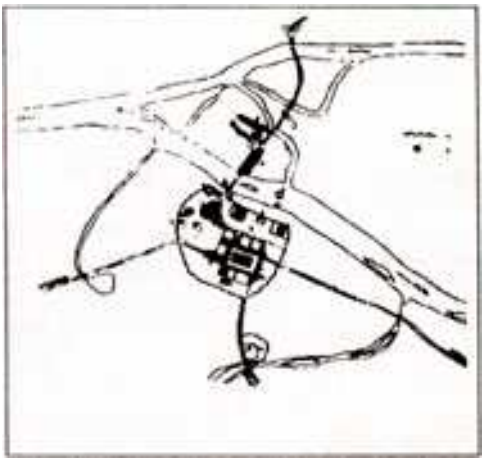

Kiedy w połowie XIII wieku książę Konrad I w walkach ze swoimi braćmi uzyskał księstwo głogowskie, odgrywający niegdyś ogromne znaczenie gród znajdował się już w ruinie. W tej sytuacji książę Zdecydował się około 1253 r. na założenie miasta na lewym brzegu Odry naprzeciw dawnego grodu i wybudowanie w nim zamku. Najpierw jednak musiał on wykupić prawa majątkowe jakie miała kapituła kolegiacka w stosunku do osady handlowej znajdującej się w okolicach późniejszego zamku i kościoła św. Piotra (być może były to już zalążki miasta na prawie polskim). Potem wytyczono granice nowego miasta. Nadano mu znaczny obszar około 100 łanów, obejmujący dzisiejsze wsie: Serby, Brzostów, Ruszowice i Jaczów, jednakże w obrębie jego późniejszych murów znalazł się jedynie 1 łan (około 20 ha). W środku miasta wytyczono regularny rynek o powierzchni 100x150 m, a wokół niego siatkę ulic. Prawie jedną trzecią część zajmowała jurydyka książęca (obszar wyłączony spod prawa miejskiego i podlegający bezpośrednio księciu). W niej książę fundował klasztory, ale też budował przynoszące znaczny dochód łaźnie, młyny i garbarnie. Stąd rynek, odmiennie niż w innych miastach śląskich znalazł się w południowo-wschodniej części miasta.

Po wytyczeniu granic i prowizorycznym ogrodzeniu terenu książę najprawdopodobniej umówił się z zasadźcą, który w jego imieniu wyjechał na zachód werbować osadników. Po sprowadzeniu ich do Głogowa i osiedleniu (w pierwszej kolejności zamieszkała była tylko część miasta skupiona wokół rynku) – zasadźca został wójtem i razem z ławnikami sprawował w nim rządy. Jego siedziba znajdowała się w pobliżu Bramy Brzostowskiej, a władza była dziedziczna i mógł ją odsprzedawać. Uposażenie wójta nie było jednak zbyt wysokie i miasto stosunkowo wcześnie wykupiło jego prawa.

Głogów nie posiadał w tym czasie jeszcze murów obronnych, otoczony był palisadą. Zorganizowany został na wzór Wrocławia, na prawie niemieckim. Mieszczanie posiadali wolność osobistą, uniezależnieni byli od sądownictwa książęcego i nie podlegali ciężarom prawa polskiego.

W ostatnich latach wysuwane jest przypuszczenie, że proces lokacji Głogowa mógł być rozpoczęty wcześniej, w latach trzydziestych XIII wieku, a jedynie jego zakończenie przypadło na okres rządów księcia Konrada. (Janusz Chutkowski)

Literatura: J. Chutkowski, Dzieje Głogowa, t. I i II, Legnica 1991; M. Kutzner, Głogów. W: Studia nad początkami i rozplanowaniem miast nad Środkową Odrą i Dolną Wartą, Zielona Góra 1970 r., t. II, s. 135-210; Głogów – zarys monografii miasta. Praca zbiorowa pod red. K. Matwijowskiego, Legnica 1994.

Grochowice – Stachuriada

Pretekstem do zorganizowania pierwszej imprezy w Grochowicach był Edward Stachura, poeta, prozaik, który akcję swojej książki pt. „Siekierezada – czyli zima leśnych ludzi" umieścił w Grochowicach i Kotli.

Mirosław Grzeszczak, Leszek Zamaria, pracownicy SDK „Azuryt" i Zbigniew Rybka SDK „Skorpion", wpadli na pomysł, żeby zrobić imprezę poświęconą Edwardowi Stachurze we wsi Grochowice. W nocy z 27 na 28 sierpnia 1983 roku, na małej polanie przy wjeździe do wsi, spotkali się fani „Steda" z mieszkańcami wsi, wśród których były osoby występujące na kartach powieści. Rok później pod hasłem Edycja specjalna – Grochowice 84' zorganizowano trzydniową imprezę, na którą przyjechało kilkuset młodych ludzi z całej Polski. W programie imprezy były spektakle teatralne, specjalne programy dla mieszkańców wsi i dla dzieci oraz koncerty zatytułowane „Pod Wielkim Dachem Nieba". Obozowisko ulokowano na boisku wiejskim, artyści spali w budynku szkoły, część imprez odbywała się w sali wiejskiej. Na płotach okalających domy wyeksponowano fotogramy mieszkańców Grochowic. Wystawa nosiła nazwę „Ludzie tej ziemi".

Od 1985 r. zaczyna się najazd „wyznawców" Stachury i miłośników poezji śpiewanej na Grochowice. Impreza zdobywa sobie coraz większy rozgłos w kraju. Centrum imprezy przenosi się na piękną polanę przy leśniczówce. Odtąd było to stałe miejsce grochowickiej „Stachuriady". Nowością programową były warsztaty muzyczne pn. „Droga Dźwięku" przygotowane i prowadzone przez Jacka Ostaszewskiego (Osjan). Do Grochowic przyjechał też Janusz Kukliński z kilkudziesięcioosobową grupą młodzieży, zrzeszoną w tzw. „Poetycki Zakład Ogrodniczy".

W 1986 r. impreza w Grochowicach przebiegała pod hasłem „Spotkania Ruchu Czystych Serc". Gościł Marek Kotański, który spotkał się z młodzieżą. Impreza w Grochowicach nieoficjalnie zostaje okrzyknięta „Jarocinem dla wrażliwych".

W dniach 3-5 lipca 1987 r. do Grochowic przyjechało około 2 tysiące młodzieży i kilkuset artystów. Większość z nich to stali bywalcy „Stachuriady". Impreza przebiegała pod nazwą „Grochowice 87' – Spotkania Przyjaciół". Odbyły się integracyjne zajęcia warsztatowe z zakresu relaksu i koncentracji, psychodramy, muzykoterapii i jogi. „Pod Wielkim Dachem Nieba" wystąpili najlepsi artyści poezji śpiewanej w Polsce. Sobotni wieczór poświęcony Edwardowi Stachurze, który odbywał się w środku wsi przy remizie strażackiej, zakończono projekcją filmu fabularnego W. Leszczyńskiego pt. „Siekierozada". Na wiosnę 1988 roku polanę zaorano i posadzono drzewa. (Zbigniew Rybka)

Literatura: Kronika Klubowa SDK „Skorpion" – lata 1983-1988; Kronika Klubowa SDK „Pegaz" – lata 1984-1987; Programy imprezy z lat: 1983-1985 i 1987; Afisze imprezy z lat 1984, 1986, 1987; Materiały fotograficzne z lat 1985-1987; Gazeta Robotnicza marzec 1983, lipiec 1984, lipiec 1985, 24.06.1986, nr 29 z 17.07.1987, sierpień 1987; Konkrety: lipiec 1986, 17.07.1987; Wprost: lipiec 1986; Na Przełaj nr 32 z 1986; M. Buchowski, Stachura – biografie i legenda, Opole 1992; archiwum prywatne autora.

Konrad Garbaty

Konrad Garbaty (? – 11.X.1304 r.) był najprawdopodobniej czwartym z kolei dzieckiem Konrada I księcia głogowskiego. Data jego urodzenia jest obecnie trudna do ustalenia. Po śmierci Konrada I jego synowie: Henryk, Konrad Garbaty i Przemko podzielili się księstwem głogowskim. Henryk III otrzymał Głogów, Zieloną Górę, Świebodzin i Wschowę z obszarem ziemi sięgającym Obry i Warty. Przemko – Ścinawę, Szprotawę, Żagań, Kożuchów i Przewóz. Ostatni z braci Konrad, ponieważ był duchownym i przygotowywał się do objęcia wysokiego stanowiska kościelnego, ziemi nie otrzymał i obrał sobie Ścinawę za rezydencję. Nadał też temu miastu prawa pobierania cła na Odrze.

Tymczasem Przemko poległ w dniu 26 lutego 1289 r. w czasie walk pod Siewierzem. Konrad, zwany Garbatym, był już prepozytem katedry we Wrocławiu i po śmierci Przemka został panem na Ścinawie i Żaganiu. W 1292 r. po śmierci biskupa wrocławskiego Tomasza II, Konrad był cichym kandydatem książąt śląskich na tę godność, kapituła wybrała jednak następcą Tomasza Jana Romkę. Równocześnie Henryk III pragnąc objąć jego posiadłości czynił starania o przyznanie Konradowi wysokiego stanowiska kościelnego w wyniku czego został on wybrany w dniu 5 marca 1299 r. na patriarchę Akwilei (papież Bonifacy VIII nie uznał tego wyboru). Wyjechał objąć to stanowisko, ale niedługo powrócił do Ścinawy i zrzekł się godności kościelnych. Według krążącej ówcześnie anegdoty Konrad uczynił to ponieważ na obczyźnie brakowało mu piwa ścinawskiego, którego był wielkim smakoszem. Pomimo, że wyjeżdżając zrzekł się na rzecz Henryka III swoich ziem, po powrocie zażądał ich zwrotu. Doprowadziło to do zagadkowego uwięzienia Konrada w Głogowie (podobno w baszcie koło Bramy Szpitalnej) i dopiero odsiecz rycerzy ze Ścinawy spo-

wodowała jego uwolnienie. Konrad hojnie nagrodził swoich wybawców między innymi rycerzowi von Dohna nadał miasteczko Chobienia, uposażył też wsią klasztor cystersów w Lubiążu.

Konrad Garbaty był dobrym gospodarzem na swoich ziemiach. W 1290 r. w Ścinawie wybudował kościół i szpital pod wezwaniem św. Ducha. Szpital ten był równocześnie przytułkiem dla najuboższych. Zezwolił też na powiększenie o 60 łanów tj. o około 10 km kwadratowych obszaru należącego do miasta Lubina. Wielką wdzięczność mieszkańców Szprotawy zapewnił sobie sprzedając miastu prawo wybierania burmistrza i rady, wolny handel solą, przydzielając kupcom nowe dodatkowe przywileje i tworząc ze Szprotawy miasto handlowe. Konrad Garbaty zmarł 11 października 1304 r. i pochowany został w kościele cysterskim w Lubiążu. Przed swoją śmiercią testamentem z 7 września 1304 r. przekazał swoje ziemie Henrykowi III. (Andrzej Malinowski)

Literatura: J. Chutkowski, Dzieje Głogowa, T. I, s. 51, Legnica 1991; J. Blaschke, Geschichte der Stadt Glogau und des Glogauer Landes, Glogau 1913, s. 64-70; K. Jasiński, Rodowód Piastów śląskich, T. II, s. 82-84, Wrocław 1975.

Kościół p.w. Najświętszej Marii Panny Królowej Polski (1)

Projekt kościoła powstał w latach 1980-1981 w czasie stanu wojennego w Polsce. Zespół zabudowań obejmuje kościół wraz z kaplicą (pow. 2.025 m kwadr.) oraz plebanią z domem sióstr (pow. 1.560 m kwadr.) – powierzchnia łączna wynosi 4.410 m kwadratowych. Obiekty te zlokalizowane zostały w Głogowie, na Osiedlu Kopernik, na placu im. Kardynała Stefana Wyszyńskiego. Autorami założenia urbanistycznego oraz projektu architektonicznego są mgr inż. arch. Jerzy Gurawski i mgr inż. Arch. Marian Fikus wraz z zespołem. Konstrukcję zaprojektował mgr inż. Ireneusz Jabłoński. Projektantem instalacji sanitarnych jest mgr inż. Ireneusz Smull, a instalacji elektrycznych mgr inż. Włodzimierz Adamczak i inż. Mirosław Niewiedział. Inwestorem całości jest proboszcz parafii ks. Prałat Ryszard Dobrołowicz, który również sprawował nadzór inwestorski, organizował i prowadził budowę, a także wspierał duchowo i dodawał sił budowniczym. Prace projektowe rozpoczęto w Inowrocławiu w 1981 r.. Rok później projekt techniczny był gotów. Budynki zrealizowano w latach 1981-1986, przy czym stan surowy zakończono w roku 1984. W chwili obecnej kościół jest czynny o ogólnodostępny, jakkolwiek nadal trwa aranżacja wnętrz, wykończenie detali i wyposażanie w sprzęt. Całościowa realizacja została nagrodzona honorową nagrodą Stowarzyszenia Architektów Polskich za najlepszą realizację w latach 1989-1990. Poznańscy architekci na działce o powierzchni 2 ha zaprojektowali zespół sakralny najnowszej generacji odnoszący się do zaleceń II Soboru Watykańskiego, aby projektować kościoły halowe bez podziału na nawy, gromadzące wiernych wokół kapłana, ołtarza i miejsca przechowywania Najświętszego Sakramentu i jednocześnie tworzyć odseparo-

wanie przestrzeni sacrum od świata zewnętrznego. Jako ukłon w stronę tradycji stworzono wydzieloną arkadami kaplicę tygodniową – traktowaną przestrzennie jako nawa boczna. (Sławomir Krawczyk)

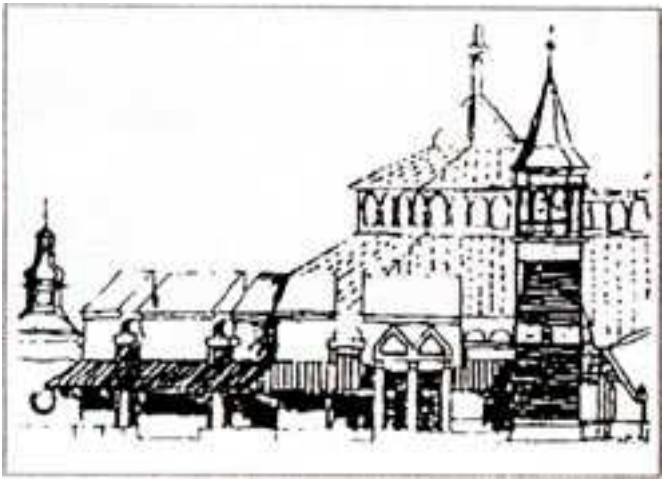

Kurów Wielki – chrzcielnica w kościele parafialnym

W Kurowie Wielkim, w kościele późnogotyckim z 1497 r. znajduje się jeden z cenniejszych obiektów rzemiosła artystycznego. Jest nim chrzcielnica późnorenesansowa, kamienna, pochodząca z okresu reformacji z XVII wieku. Do dziś na Śląsku zachowało się około 120 obiektów wywodzących się w większości z drugiej połowy XVI i XVII w., w tym 40 posiada dekorację figuralną, bądź reliefową, a w mniejszym stopniu postacie pełnoplastyczne. Dzieła te są najczęściej wykonane z materiałów skalnych, takich jak: piaskowiec, marmur, granit lub rzadziej spotykany serpentynit, alabaster czy też drewno.

W programach ideowych chrzcielnic stosowano zasadę, aby były one zgodne z treściami liturgicznymi wyznania protestanckiego, związanego z aktem chrztu, z ceremonia modlitwy, czytaniem Pisma Św. I wyznaniem wiary. Kształt chrzcielnicy zbliżony do kielicha posiadał niezwykłe wartości symboliczne, tak aby sakramenty chrztu i eucharystii modły łączyć się z symboliką grobu Chrystusa, czy też otwartego boku Zbawiciela, z którego wypłynęła po śmierci na Krzyżu św. Krew i woda. Chrzcielnice spełniały ważną funkcję dlatego wykonywano je o znacznych rozmiarach i były istotnym elementem wyposażenia świątyni. Składają się z czterech podstawowych elementów: stopy, trzonu, czaszy i pokrywy.

Chrzcielnica w Kurowie Wielkim posiada stopę wykonaną na układzie kwadratu, z której trzon wychodzący zwęża się ku górze. Natomiast na czterech ścianach bocznych stopy umieszczono płaskorzeźbione kartusze herbowe znanych w okolicy rodów szlacheckich: Rechembergów, Tschamerów, Pliess, Pentzig, Nimmitz i Kittlitz, pod którymi zostało wymienione nazwisko fundatora. Również na każdej ze ścian kwa-

dratu wyryto pojedyncze cyfry tworzące datę powstania 1607 r.. Na czaszy ośmiobocznej umieszczono w 4 polach po dwie płaskorzeźby przedstawiające sceny ze Starego Testamentu – Arkę Noego i Przejście Żydów przez Morze Czerwone oraz dwie sceny z Nowego Testamentu – Obrzezanie Chrystusa i Chrzest Jezusa w Jordanie. W polach mniejszych, we wnękach, ulokowano postacie czterech ewangelistów: św. Mateusza, św. Łukasza, św. Marka i św. Jana, nad którymi widoczny jest motyw muszli i napisane zostały ich imiona. W dolnej części czaszy wykonano dekorację składającą się z główek aniołków. Od góry chrzcielnicę zamyka pokrywa drewniana z dekoracją w postaci wolut akantowych. Cały obiekt został pomalowany kolorem jaskrawym. (Józef Cwynar)

Literatura: J. Harasimowicz, Treści i funkcje sakralne sztuki śląskiej Reformacji 1520-1650, Wrocław 1986; Studium historyczno – stylistyczne wystroju kościoła w Kurowie Wielkim PP PKZ Wrocław 1977 (maszynopis); S. Kowalski, Zabytki środkowego Nadodrza, Zielona Góra 1976.

Rapocin – kościół p.w. św. Wawrzyńca

Pierwsza wzmianka o tym kościele pochodzi z 1297 roku (Rapozin). Proboszczem w tym czasie był niejaki Gottfridus. Parafia Rapocin p.w. św. Wawrzyńca należała od najdawniejszych czasów do archidiakonatu głogowskiego (jednego z 4 na Śląsku). Od 1307 r. do sekularyzacji (1810 r.) Rapocin należał do zakonu klarysek w Głogowie.

Obecna postać kościoła pochodzi z przełomu XIV i XV wieku. Do dziś zachowały się w nim gotyckie okna, portale oraz blendy zdobiące prezbiterium. Kościół zbudowany jest z cegieł o układzie gotyckim. Jest to jednonawowa budowla z wieżą od zachodu, na której wisiał dzwon pochodzący z 1498 r. i prostokątnym prezbiterium od wschodu, do którego przylega od północy zakrystia (z 1896 r.), od południa kaplica, a do nawy kruchta wejściowa. Prezbiterium i zakrystia nakryte są sklepieniami kolebkowymi, natomiast nawa – stropem.

Obiekt kościelny na przestrzeni wieków był remontowany i odnawiany. Największe remonty miały miejsce w 1791 i 1849 r.. W 1901 r. rzeźbiarz głogowski Jäkel wykonał ołtarze i ambonę, a firma Schlag i synowie dostarczyła organy.

Kościół rapociński był kościołem parafialnym parafii w 1929 r. liczącej 1.464 katolików (sam Rapocin 222 katolików i 36 protestantów), a obejmującej następujące wsie: Rapocin, Biechów, Bogumile, Grodziec Mały, Moszowice, Zabiele, Sobczyce i Ceber. Wymienione miejscowości zaliczane były przez Niemców do wsi określonych „polskie wsie" (polnische Dörfe), a ich nazwy nie zostały zgermanizowane do 1933 r..

W czasie ostatniej wojny kościół został spalony. Odbudowany w latach 1967-1968 służył parafianom do 1988, kiedy to ks. Aleksander Walkowiak, ówczesny proboszcz, odprawił ostatnią noworoczną mszę. W wyniku skażenia środowiska począwszy od 1985 r. wieś stopniowo wysiedlano. Na miejscu

Rapocina pozostał tylko zespół kościelny w którego skład wchodzi niewielki cmentarz, otoczony XVI-wiecznym murem. Przylega do niego kaplica Góry Oliwnej pochodząca z drugiej połowy XVIII wieku, Na stropie zachowały się częściowo barokowe polichromie. Na ścianach kościoła wmurowane są XVIII-wieczne epitafia a także płaskorzeźba poświęcona żołnierzom walczącym w pierwszej wojnie światowej. Niedaleko kościoła znajdowała się rzeźba św. Jana Nepomucena pochodząca z 1737 r. lecz została przewieziona (w celu uchronienia od zniszczenia), staraniem TMG i PTTK, do jednego z magazynów przy kolegiacie głogowskiej. Wyposażenie kościoła znajduje się w kaplicy kolegiackiej i służy parafianom. Do roku 1988 kościół w Rapocinie był kościołem parafialnym dekanatu Głogów – Zachód. Do parafii należały miejscowości: Ceber, Grodziec Mały, Krzekotówek, Sobczyce, Zabiele. (Rafael Rokaszewicz)

Literatura: H. Hoffmann, Die katolischen Kirchen des Landkreis Glogau, Breslau 1937; S. Kowalski, Zabytki Środkowego Nadodrza, Zielona Góra 1976; F. X. Seppelt, Real – Handbuch des Bistums Breslau, Breslau 1929; H. Lutsch, Verzeichnis der Kunstdenkmäler der Prowinz Schlesien, Breslau 1988; Schematyzm diecezji gorzowskiej, Gorzów 1988.

Temida średniowieczna (1)

SZUBIENICA W XVIII W.

Głogów liczący w średniowieczu około 9.000 mieszkańców ścigał niezliczone rzesze przybyszów w dni świąt, jarmarków (św. Stanisława, Wniebowzięcia NMP) i dorocznych odpustów. Tłok na ulicach, placach targowych, w świątyniach i gospodach stanowił wymarzoną okazję dla wszelkiego rodzaju rzezimieszków obojga płci. Kradzieże, oszustwa i rozboje były na porządku dziennym. Często zdarzały się włamania do kościelnych skarbon i kradzieże wotów. Co jakiś czas wybuchały zamieszki i tumulty ale do zabójstw dochodziło stosunkowo rzadko. Ochrona ładu i porządku oraz ściganie sprawców przestępstw należało do powołanej w 1310 r. straży miejskiej. Wkrótce po wykupieniu wójtostwa przez radę miejską (1331 r.) wybudowano w Głogowie ratusz (1349) w którym mieściła się ława sadowa (na piętrze) i areszt (w piwnicy). Wcześniej posiedzenia rady i sądy odbywały się w tzw. consistorium (łac. Miejsce zebrań). Średniowieczni sędziowie nie byli prawnikami. Na nielicznych uniwersytetach wykładano jedynie prawo kanoniczne toteż wiedza sędziów oparta była głównie na praktyce. Podstawowym źródłem prawa było tzw. Zwierciadło Saskie zawierające spisany przez Eikego von Repkow zbiór zwyczajowego prawa Saksonii, który autor przetłumaczył z łaciny na niemiecki w latach 1220-1235. Karę traktowano jako odwet i odstraszający przykład. Złodziei skazywano na śmierć przez powieszenie, dzięciobójczynie topiono lub zakopywano żywcem, czarownice i fałszerzy monet palono na stosie a sprawców rozboju ćwiartowano albo łamano kołem. Sprawców drobnych

wykroczeń chłostano, stawiano pod pręgierzem lub umieszczano w błazeńskiej klatce. Widomym znakiem kryminalnej przeszłości było piętno wypalone na czole lub brak ucha. Kara ta zamieniała jej nosiciela w żywy i dożywotni „list gończy". Kary cielesne nie tylko oszczędzały miastu kosztów utrzymania i pilnowania więźniów ale i eliminowały ze społeczeństwa ludzi nieuczciwych.

W postępowaniu dowodowym stosowano powszechnie tortury. Nie były one karą ale częstokroć obawiano się ich bardziej niż samej kary. Sala tortur wraz z całym katowskim instrumentarium mieściła się w ratuszowej piwnicy obok aresztu. Torturował i wykonywał wyroki kat, którego zaliczano wprawdzie do rzemieślników ale otaczano powszechną pogardą. Być może dlatego usługi katowskie były stosunkowo drogie i nie wszystkie miasta (np. Kożuchów i Nowe Miasteczko) stać było na „mistrza świętej sprawiedliwości". Wykonywane publicznie egzekucje dostarczały rozrywki gawiedzi i stanowić miały odstraszający przykład. Nie spełniały go widać najlepiej, skoro w 1488 r. w Głogowie istniały już dwa więzienia, a na Przedmieściu Brzostowskim pojawiła się stała szubienica. (Jerzy Herman)

Literatura: J. Chutkowski, Dzieje Głogowa od czasów najdawniejszych do roku 1950, Legnica 1989; Głogów. Zarys monografii miasta pod redakcją K. Matwijowskiego, Wrocław-Głogów 1994; Z. Wilczeski, Głogów za Piastów i Jagiellonów, Głogów 1987.

Alfabetyczny wykaz haseł w zeszytach 1-23

Adwentyści Dnia Siódmego. (23)
Anababtyści. (17)
Annales Glogovienses. (9)
Apteki w średniowiecznym Głogowie. (14)
Archidiakonat. (3)
Architektura powojennego Głogowa (1). (17)
Architektura powojennego Głogowa (2). (17)
Archiwum Głogowskie. (11)
Atlas Śląska Wielanda. (7)
Baptyści. (16)
Beginki. (15)
Biblioteka Pedagogiczna. (16)
Brzeg Głogowski – kościół pw. Bożego Ciała. (15)
Bogedain Józef Bernard. (8)
Brzeg Głogowski – pałac. (8)
Brzostów – kościół pw. św. Wawrzyńca. (17)
Bytom Odrzański – Schönaicheum. (6)
Campanini Barberina. (9)
Chociemyśl – ofiara końska. (10)
Cholera w Głogowie. (8)
Cmentarze głogowskie. (22)
Cureus Joachim. (7)
Czarna śmierć. (13)
Czarrnkowski Jan Paweł. (12)
Czerna – dwór, historia. (22)
Dalków – wieża mieszkalna. (17)
Dom Kultury „Pegaz”. (21)
Dominikanie. (2)
Drogowskazy leśne. (19)
Drukarstwo w Głogowie. (8)
Duchacy. (18)
Dziadoszanie. (6)
Elyan Kasper.(l)
Ewergeci. (13)
Fabrycjusz Jakub. (17)
Felbiger Jan Ignacy. (6)
Figury z Bramy Odrzańskiej. (l)
Flemingowie. (9)
Franciszkanie.(4)
Fryderyk z Bunthense. (23)
Fundacja Na Rzecz Odbudowy
Teatru. (5)
Fülleborn Georg Gustaw. (15)
Fülleborn Georg Gustaw – pisma. (16)
Gaworzyce – mauzoleum. (14)
Gebauer Piotr. (20)
Glinica – cmentarzysko szkieletowe. (19)
Glogauer Liederbuch. (9)
Głogowski strój ludowy. (23)
Głogowskie Spotkania Jazzowe. (22)
Głogów – etymologia nazwy. (20)
Głogów wczesnośredniowieczny. (7)
Głogów w literaturze niemieckiej. (5)
Głogów – założenie miasta. (23)
Gospodarka głogowska w końcu XVIII w. (14)
Gostyń - grodzisko.(4)
Górka – skarb wczesnobrązowy. (21)
„Graal”. (22)
Grębocice – gmina. (12)
Grębocice - kościół pw. św. Marcina. (6)
Grębocice w czasach nowożytnych. (8)
Grębocice w średniowieczu. (7)
Grębocice – wykopaliska. (9)
Grębocice – zabytki architektury. (10)
Gród piastowski. (1)
Gród plemienny. (8)
Grodowiec – kościół św. Jana Chrzciciela - historia kościoła. (4)
Grodowiec – kościół św. Jana Chrzciciela - architektura. (4)
Grosz Głogowski. (10)
Grób unietycki w Głogowie. (11)
Gryphius Andreas. (1)
Gryphius Andreas – „Piastus”. (5)
Gryphius Andreas – „Ukochana kolczasta róża”. (4)
Güntherowie.(l)
Henryk III.(2)
Henryk V Zelazny. (15)
Henryk VII Rumpold. (14)
Herb Głogowa. (10)
Herby księstwa głogowskiego. (3)
Hoffmann Herman. (12)
Izba Muzealna w Głogowie. (21)
Jaczów – kościół pw. Apostołów Szymona i Tadeusza Judy. (13)
Jadwiga córka Henryka V Żelaznego. (7)
Jakubów – kościół pw. św. Jakuba Większego. (14)
Jan II. (16)
Jan archidiakon głogowski. (11)
Jan z Głogowa. (1)
Jan z Głogowa – filozofia. (6)
Jerzmanowa – gmina. (9)
Jerzmanowa – gospodarka gminy. (15)
Jerzmanowa – historia. (9)
Jezuici (1). (17)
Jezuici (2). (18)
Kamera głogowska. (12)
Kapelusz targowy. (4)
Karnkowski Jan. (12)
Katarzyna Telniczanka. (12)
Kina: "Primus-Palast" i "Schauburg".(3)
Kina po 1945 r.. (8)
Klaryski.(l)
Kłobuczyn – kościół pw. św. Jadwigi Śląskiej. (20)
Kolegiata (X-XIII w.). (3)
Kolegiata (XV w.). (3)
Kolegiata (XV-XIX w.). (3)
Kolegium jezuickie. (13)
Koło Kulturalno-Oświatowe. (11)
Konrad I. (2)
Konrad Garbaty. (23)
Kościół grekokatolicki. (13)
Kościół pw. Bożego Ciała – architektura. (18)
Kościół pw. Bożego Ciała – historia. (16)
Kościół pw. Bożego Ciała – odbudowa. (19)
Kościół Zielonoświątkowy. (10)
Kościół pw. NMP Królowej Polski (1). (23)
Kotla – berło sztyletowe. (15)
Kotla – cmentarzysko z okresu wpływów rzymskich. (8)

Kotla – osada z okresu wpływów rzymskich. (12)
Kromolin – cmentarzysko ciałopalne kultury łużyckiej. (22)
Kromolin – skarb wczesnobrązowy. (14)
„Kronika Głogowska”. (12)
Królak Adam. (9)
Krzepielów – kościół pw. św. Marcina. (20)
Krzepów – kościół pw. Najśw. Serca Jezusowego. (7)
Krzydłowice – lokacja miejska. (21)
Krzyże i kapliczki pokutne (1). (16)
Krzyże i kapliczki pokutne (2). (16)
Kurów Wielki – ambona w kościele pw. św. Jana Chrzciciela. (21)
Kurów Wielki – chrzcielnica w kościele parafialnym. (23)
Kurów Wielki – kościół pw. św. Jana Chrzciciela. (15)
Kwielice - kościół pw. św. Michała Archanioła. (6)
Lindenruh – zakład druku ozdobnego. (8)
Ludność kamery głogowskiej w II połowie XVIII wieku. (22)
Łaźnia i łaziebnicy. (19)
Madonna Głogowska Cranacha. (13)
Maimon Salomon. (11)
Mechtylda (Matylda) – żona Henryka III. (20)
Medycyna w departamencie głogowskim. (19)
Miecz Rady Miejskiej Głogowa. (l)
Miejska Biblioteka Publiczna. (7)
Mury obronne. (l)
Nosocice – wczesnośredniowieczna łaźnia. (16)
Obozy. (19)
Obraz wotywny kanonika L.G.. (20)
Obiszów – skarb. (3)
Odra – dzieje regulacji (1). (14)
Odra – dzieje regulacji (2). (14)
Odra – dzieje regulacji (3). (15)
Odra – pociągi holownicze. (21)
Odra - wały przeciwpowodziowe. (6)
Odra - zmiana koryta w XVIII w.. (4)
Opitz (Opitius) Martin. (14)
Papiernia głogowska. (10)
Parki dworskie. (22)
Pastorius Joachim. (4)
Pęcław – gmina. (20)
Piersna - kościół pw. Nawiedzenia N.M.P. (5)
Plany nowego portu. (22)
Polska administracja wodna. (5)
Pomnik „Dzieci Głogowa”. (10)
Pruski garnizon wojskowy. (21)
Przedsiębiorstwo Budownictwa Hydro-Technicznego „Odra –2”. (16)
Przemko. (3)
Przemków. (7)
Przesądy odrzańskich wodniaków. (20)
PSS w Głogowie – powstanie. (13)
Rapocin – kościół pw. św. Wawrzyńca. (23)
Ratusz – architektura. (11)
Ratusz – historia budynku. (11)
Ratusz – odbudowa. (11)
Redemporyści. (10)
Reformacja w Głogowie. (7)
Rok 1945 – początki handlu. (20)
Rok 1945 - Zarząd Miejski. (1)
Rok 1945 - zniszczenia wojenne. (1)
Rzeczyca - kościół pw. św. Jadwigi Śląskiej. (4)
Rzemiosło po 1945 r.. (21)
Salomea. (5)
Sąd Okręgowy i Grodzki w Głogowie. (14)
Scholarowie głogowscy. (19)
Schoneus Andreas. (9)
Schultze Valentin Christian. (3)
Scultetus Jonas. (6)
Skarb z Głogowa. (17)
Skarb z Milany (6)
Słoćwina – skarb. (5)
Solfa Jan. (19)
Specht Joachim. (18)
Sport głogowski po 1945 r.. (15)
Stachuriada w Grochowicach. (23)
Stanko Jan. (18)
Stare Miasto – po 1945 r.. (18)
Staroluteranie. (22)
Stowarzyszenie Badaczy Pisma Św.. (19)
Sukiennicy. (11)
Szczepów – historia. (13)
Szczepów – pałac. (15)
Szczepów – sztylet brązowy. (13)
Szymocin – kościół pw. Podwyższenia Krzyża Św.. (4)
Świadkowie Jehowy. (11)
Teatr jezuicki. (2)
Teatr na wodzie. (12)
Teatr w Głogowie – dzieje budynku. (2)
Teatr w Głogowie - plany odbudowy. (5)
Teatr w Głogowie - ruch amatorski. (5)
Teatr w Głogowie - życie teatralne do 1945 r. (2)
Temida średniowieczna (1). (23)
Trzęsów – grób kultury łużyckiej. (18)
Twierdza Głogów – „Blockhaus Schanze”. (22)
Twierdza Głogów - lata 1740-1814. (2)
Twierdza Głogów - likwidacja. (2)
Twierdza Głogów – Oderstellung. (18)
Twierdza Głogów – okres austriacki. (2)
Twierdza Głogów – wartownia z 1925 r.. (17)
Twierdza Głogów – wieża artyleryjska. (19)
Tymczasowa Komisja Doradcza. (3)
Tympanon z kościoła św. Mikołaja. (1)
Umiński Jan Nepomucen. (6)
WDI O/Głogów. (20)
Werner Fryderyk Bernard. (21)
Wieża zamku głogowskiego. (16)
Wodowskaz głogowski. (9)
Wojna piwna. (18)
Zespół Szkół Samochodowych. (13)
Zgromadzenie Sióstr Służebniczek Bogurodzicy. (21)
Zjazd głogowski w 1462 r.. (10)
Zygmunt Stary. (10)
Żegluga na Odrze - dzieje (1). (17)
Żegluga na Odrze - dzieje (2). (18)
Żukowice. (2)
Żukowice – grób unietycki. (12)
Żukowice - kościół pw. św. Jadwigi. (5)
Żukowice pałac. (7)
Żydzi w Głogowie. (8)